

Имām Ебӯ Ҳанифе

Ел-Фиқх ел-Екбер

(религиозното убеждение на мюсюлманина)

2009

Въведение

В името на Аллāх, Всемилоствивия, Милосърдния!

Ел-Фикх ел-Екбер е един от най-ранните текстове, написани в областта на ислямското богословие и една от оцелелите творби на Ебӯ Ханйфе – великия имām на ислямското право и богословието. Изучавана от векове в мюсюлманския свят, тази книга предлага по-задълбочено разяснение на единобожието - основата на ислямската вяра. Тя помага да се опознае Създателя, пратениците и Свещеното писание и позволява да се вникне в реалностите на този и на отвъдния свят.

Ел-Фикх ел-Екбер има за цел да разясни ислямското убеждение ‘ақйде, да задълбочи раба във вярата му и да даде отговори на въпроси, които, ако не бъдат отговорени, могат да породят съмнение, разделение на общността и дори неверие. Такива са въпроси от типа на: Какво е истинска ислямска вяра? Къде е Аллāх? Податлив ли е Аллāх на промяна? Вършат ли грехове пророците? Какво идва след смъртта? и т.н.

Ел-Фиқх ел-Екбер

Основите на признаването на *ет-тевхїд* [единството на Аллāх, единобожието] и на онова, което прави вярата действителна, се състоят в думите:

1. Повярвах в Аллāх, в Неговите ангели, в Неговите книги, в Неговите пратеници, в съживяването след смъртта, в съдбата, че и доброто, и лошото е от Всевишния Аллāх, в равносметката, в *ел-мїзāн* [везните, с които ще бъдат теглени нашите дела в Съдния ден], в Дженнета и в Джехеннема - всичко това е истина.

2. Всевишния Аллāх е един, но не в числов смисъл, а в смисъл, че Той няма съдружник: **„Кажі: “Той е Аллāх Единствения, Аллāх, Целта [на всички възделения]! Нито е раждал, нито е роден, и няма равен Нему.”** [ел-Ихлāс 112:1-4] Той не наподобява никое от Неговите творения, и никое от Неговите творения не наподобява Него. Винаги е бил и ще бъде със Своите имена и със Своите личностни и действени качества. Личностните Му качества са живот, могъщество, знание, говор, слух, зрение и воля, а действениите Му качества са способностите Му да създава, да дава препитанието, да твори, да изработва, да извайва и други качества, свързани с действията Му. Винаги е съществувал със Своите имена и качества и нито име, нито качество е било сътворено. Той винаги е бил Всезнаещ чрез Своето знание, и Неговото знание е вечно качество. И Той винаги е бил Всемогъщ чрез Своята мощ, и Неговото могъщество е вечно качество. И Той винаги е бил Говорещ чрез Своя говор, и Неговият говор е вечно качество. И Той винаги е бил Сътворител чрез Своята

способност да твори, и Неговата способност да твори е вечно качество. И Той винаги е бил Деятел чрез Своята деятелност, и Неговата деятелност е вечно качество. Предметът на Неговата деятелност е творението и деятелността на Всевишния Аллāх не е създадена. Неговите качества са съществували вечно, нито са били сътворени, нито са се появили след като ги е нямало. Който каже, че те са били сътворени, че са се появили в определен момент, не е сигурен в качествата или се съмнява в тях, той не вярва във Всевишния Аллāх.

3. Қур'āнът е словото на Всевишния Аллāх, записано в *меcāхиф* [книги], пазено в сърцата, четено от езиците и низпослано на Пророка (‘алейхиcсāлјту веселјм). Нашето произнасяне на Қур'āна е сътворено и нашето четене на Қур'āна е сътворено, но самият Қур'āн не е сътворен. Онова, което Всевишния Аллāх споменава в Қур'āна за Мўcā и за други от пророците (‘алейхимўcсāлјту веселјм), за Фараона и за Иблїс, е слово на Аллāх Всевишния, което ни съобщава за тях. Словото на Всевишния Аллāх не е сътворено, но словото на Мўcā и на другите създания е сътворено. Қур'āнът е словото на Всевишния Аллāх и то не е като тяхното слово. Мўcā (‘алейхисселјм) е чул словото на Аллāх Всевишния, защото Всевишния Аллāх казва: **„И Аллāх говори пряко на Мўcā.”** [ен-Нисā' 4:164] Всевишния Аллāх винаги е имал способността да говори, още преди да говори на Мўcā (‘алейхисселјм), и Аллāх винаги е имал способността да сътворява, още преди да е бил сътворил нещо. **„Няма нищо подобно Нему. Той е Всечувания, Всевиждация.”** [еш-Шўрā 42:11] Когато Аллāх е говорил

на Мӯсā, Той е говорил чрез Своя говор, който е вечно качество. И никое от качества на Му не прилича на качества на творенията.

4. Той [Аллāх] е Знаещ, но не както ние сме знаещи; и Той е силен, но не както ние сме силни; и Той е Виждащ, но не както ние сме виждащи; и Той е Чуващ, но не както ние сме чуващи; и Той е Говорещ, но не както ние сме говорещи. Ние говорим чрез органи и звуци, а Всевишния Аллāх говори без органи и без звуци. Звучите са творение, а говорът на Всевишния Аллāх не е сътворен. Той [Аллāх] е нещо, но не като другите неща. Казвайки „нещо“, искаме да потвърдим Неговото съществуване. Той не е тяло или материя, няма съставни части и няма предели, няма противници, нито равни, нито подобни Нему. Той има *йед* [букв. ръка], *веджх* [букв. лице] и *нефс* [букв. душа, същност], както казва Всевишния Аллāх в Қур'āна. Онова, което Всевишния Аллāх е казал в Қур'āна за *йед*, *веджх* и *нефс*, означава, че те са Негови качества, чиято същност е неясна за нас. Не може да се каже, че *йед* определено представлява Неговата мощ или щедрост, защото такова тълкуване може да означава отричане на качеството. Това е пътят на қадеритите и му'тезилитите [секти в ранния Ислām, които се отклонили от Ехл ес-сунна *вел джемā'а*]. *Йед* е качество с непознаваема същност, също както Неговият гняв и Неговата радост са качества с непознаваема същност. Всевишния Аллāх е сътворил нещата от нищо и винаги е имал знание за тях, още преди тяхното сътворение.

5. Той [Аллāх] е Онзи, Който е постановил и предопределил всичко. Нищо не се случва на този свят, нито на отвъдния, освен чрез Неговата воля, Неговото знание, Неговата промисъл и Неговото

предопределение и освен ако не е записано в *ел-Левх ел-Меҳфӯз* [книгата, в която е записано всичко, което се е случило, случва се и ще се случи]. Той е записал всичко там като описание, а не като присъда. *Ел-қадā'* [промисълта], *ел-қадер* [предопределението] и волята са вечни качества, чиято същност е непознаваема. Всевишния Аллāх знае несъществуващото, докато е в състояние на несъществуване, като несъществуващо, и Той знае как ще бъде то след като го сътвори. И Всевишния Аллāх знае съществуващото, докато е в състояние на съществуване, като съществуващо, и Той знае как то ще изчезне. И Всевишния Аллāх знае стоящия, докато е в състояние на строеж, като стоящ, и когато той седне, Той го знае като седнал, докато е в състояние на седене, без да се е променило Неговото знание или да се е добавило ново знание. Защото промяната и изменението са присъщи за творенията.

6. Всевишния Аллāх е сътворил творенията свободни от вяра или неверие, след това им е отправил заповеди и забрани. Някои станали неверници чрез своите дела, отричане и отказване да повярват в истината, защото Всевишния Аллāх ги е изоставил. Други станали вярващи чрез своите дела, признаване и потвърждаване, защото Аллāх Всевишния ги е подкрепил.

Той [Аллāх] е извадил потомците на Āдем от слабините му под формата на частици и ги е дарил с разум. Обърнал се е към тях, заповядвайки им да вярват и възбранявайки им неверието. Те приели Неговото господство, бидейки това израз на вярата им, и оттогава се раждат с тази *фитра* [първичната човешка природа, според която на човек му е вродено да бъде вярващ]. Който не вярва след това,

променя тази *фитра*, а който вярва и потвърждава, я следва и укрепва. Той [Аллāх] не е принудил творенията да вярват или да не вярват и не ги е сътворил като вярващи или неверници, а по-скоро като личности. Вярата и неверието са дело на рабите. Всевишния Аллāх знае неверника, в състоянието му на неверие, като неверник и ако след това той стане вярващ, тогава го знае като вярващ в състояние на вяра, и го обича без да настъпва промяна в Неговото знание или качества.

Всички дела на рабите - и подвижните, и неподвижните, са придобити от тях, но Всевишния Аллāх е техният създател. Всички те се извършват по Негова воля, с Неговото знание, чрез Неговата промисъл и Неговото предопределение. Задължителните дела на послушание се извършват със заповед от Аллāх Всевишния, с Неговите любов, удовлетворение, знание, воля, промисъл и предопределение, а всички дела на неподчинение се извършват с Неговите знание, промисъл, предопределение и воля, но не и с Неговите любов, удовлетворение и заповед.

7. Пророците (‘алейхимуссалāту весселāм) са предпазени от всички грехове - и малки, и големи, от неверие и от всичко онова, което е ненавиждано. Възможно е обаче да допуснат незначителни грешки и неточности. Мухаммед (‘алейхиуссалāту весселāм) е Неговият [на Аллāх] любимец, Негов раб, Негов пратеник и пророк, Негов праведник и избраник. Той никога не се е кланял на идоли, никога не е приписвал съдружници на Всевишния Аллāх, дори и за миг, и никога не е извършил грях - голям или малък.

8. Най-добрите от хората след пророците (‘алеихимуссаляту веселя́м) са Ебу́ Бекр ес-Ѕиддйк, после ‘Умер ибн ел-Ха́тṭāб ел-Фāрӯк, после ‘Усмāн ибн ‘Аффāн зӯн-Нӯрайн, после ‘Алй ибн Ебу́ Тāлиб ел-Муртедā (ридвāнуллāху те‘āля ‘алеихим еджме‘йн). Те всички са били истински раби, твърди върху истината и останали с истината [докрай], и ние обявяваме нашата преданост към всички тях. Не споменаваме никой от сподвижниците на Пратеника на Аллāх (ṡаллеллāху ‘алеихи веселлем), освен с добро.

9. Ние не обявяваме никой мюсюлманин за неверник, заради негов грях, дори и да е голям, освен ако той не го е смятал за нещо позволено. Нито го лишаваме от името на вярата, а продължаваме да го наричаме вярващ в същността му. Възможно е да бъде грешен вярващ, без да е неверник.

Ел-месх [бърсането с мокра ръка] върху кожени чорапи [при абдест] е сунна [при условия, определени от правовете]. Намāзът терāвйх през нощите на месец Рамадāн е сунна. Позволено е да се кланя намāз зад всеки вярващ - праведник или грешник. Ние не твърдим, че греховете не вредят на вярващия, нито че вярващия не може да влезе в Джахеннема, нито че той ще остане вечно там, дори ако е бил грешник, стига да е напуснал този свят като вярващ.

10. Ние не казваме, подобно на мурджи’итите [ранна богословска школа], че добрите ни дела задължително се приемат, а лошите ни дела се опрощават. Вместо това казваме, че който извърши добро дело, изпълнявайки всички необходими условия, без да е допуснал опорочаващ делото недостатък или анулиращо го действие, и да не го е заличил с неверие или вероотстъпничество

преди смъртта си, Всевишния Аллāх няма да отхвърли това дело, а ще го приеме и ще въздаде награда за него. Що се отнася до лошите дела (освен съдружаването и неверието), за които извършителят не се е покаял, но е умрял като вярващ, той ще подлежи на волята на Аллāх Всевишния, Който или ще го накаже в Джехеннема или ще го опрости без да го наказва. Двучелието и надменността във всяко дело го лишават от награда.

11. Чудотворните знамения *му‘джизāt*, дадени на пророците, и благородните чудеса *керāmāt*, дадени на *ел-евлийā’* [светците], са истина. Що се отнася до привидно чудотворните дела, вършени от враговете на Аллāх, като Иблīs, Фараона и ед-Деджāl, и посочени в преданията като случили се в миналото или които ще се случат в бъдеще, са нито знамения, нито чудеса. По-скоро те са отговор на техните нужди, защото Всевишния Аллāх задоволява нуждите на Своите врагове, за да ги заблуди и накаже, но те са измамени и затова непокорността и неверието им се увеличават. Всичко казано по-горе е възможно и е зависимо от волята на Аллāх.

12. Всевишния Аллāх е бил Създател, преди още да е създавал, и е бил Даряващ препитание, преди още да е дарявал препитание. Всевишния Аллāх ще бъде видян в Дженнета; вярващите ще го видят с очите си без да има последствия от *тешбīх* [оприличаване на Аллāх на творенията], без да може да се обясни как и без да има разстояние между Него и Неговите творения.

13. Вярата е засвидетелстване и потвърждаване. Вярата на обитателите на земята и небесата не се увеличава и не намалява по отношение на нейната същина, а само по отношение на степента на

убеденост и потвърждаване. Вярващите са равни в същината на вярата и в *ет-тевхйд* [единобожието], но са на различни степени по отношение на делата.

Ислямът е покорство и подчинение пред заповедите на Всевишния Аллāх. От езикова гледна точка има разлика между *ймāн* [вяра] и Ислям, но няма вяра без Ислям, и няма Ислям без вяра. Те са като външната и вътрешната страна на нещо неделимо. *Дйн* [религия] е понятие, включващо и вярата, и Исляма, и всички низпослани закони.

Знаем за Всевишния Аллāх от онова, което Той е приписал за Себе си в Книгата заедно с всичките Му качества, но никой не е в състояние да служи на Всевишния Аллāх, както Той заслужава. Поскоро рабът служи в съответствие с заповедите на Аллāх, оповестени в Книгата Му и в сунната на Неговия Пратеник. Въпреки че вярващите са равни в същината на вярата, те се различават по отношение на знания, убеденост, уповаване, любов, удовлетвореност, страх, надежда.

14. Всевишния Аллāх е Великодушен и Справедлив спрямо Своите раби, дарявайки им по-голяма награда отколкото заслужават, заради Своето великодушие, или отвърщайки на греховете им, заради Своята справедливост, или опрощавайки ги, заради Своето великодушие. Застъпничеството на пророците (‘алейхимуссалияту весселям) е истина и в частност застъпничеството на нашия Пророк (‘алейхиуссалияту весселям) за грешните вярващи и за онези, които са извършили големи грехове и са заслужили отплата. Претеглянето на делата на *ел-мйзāн* [везната, на която ще бъдат сложени делата ни] в

Съдния ден е истина. И *ел-Хавд* [басейнът] на Пророка (‘алейхиṣṣалāту весселāм) е истина. Отплатата чрез преразпределяне на добри дела между *ел-хусūм* [хората, които са извършили злини едни на други] в Съдния ден е истина. Ако те нямат добри дела, тогава тежестта на лошите дела ще се преразпредели, и това също е истина.

Дженнетът и Джехеннемът са сътворени, съществуват сега и никога няма да изчезнат. *Хūr ел-‘йн* [райските девизи] никога няма да умрат. Наказанието и наградата на Всевишния Аллāх никога няма да свършат.

Всевишния Аллāх напътва когото пожелае, заради Своето великодушие, и отклонява когото пожелае, заради Своята справедливост, и Неговото отклоняване е чрез изоставяне, а значението на това изоставяне е в неподбуждането на раба да върши онова, което се харесва Нему, и това е справедливост от Него. И наказанието на изоставения заради неговите грехове е справедливо.

Не е позволено да казваме: „Шейтāна краде вярата от вярващия раб със сила и чрез принуда.“ А казваме: „Рабът изоставя вярата, а след това Шейтāна я открадва от него.“

Задаването на въпроси от [ангелите] Мункер и Некīр в гроба е истина. Връщането на душата в тялото на раба, докато е в гроба [за да му се задават въпроси], е истина. Стесняването на гроба и наказанието в него е неизбежна действителност за всички неверници и за някои от грешните вярващи.

Всички качества на Всевишния Аллāх, които учените са споменали на персийски език, може да бъдат споменавани по този

начин [т.е. на език, различен от арабски] с изключение на *йед* [букв. ръка]. Затова може да се каже „ликът” на Аллāх Всемогъщия и Всеславния, но без да се прави намек за *тешбийх* [оприличаване на Аллāх на творенията] и без да се описва.

Близостта до Всевишния Аллāх или отдалечеността от Него не се отнасят до пространствено разстояние - голямо или малко. По-скоро те се отнасят до благородството или безчестието [на раба] и затова покорният е близо до Него по неясен начин, а грешникът е далече от Него по неясен начин. Близостта, отдалечеността и приближаването се отнасят до действията на Аллāх спрямо раба. Близостта до Аллāх в Дженнета и стоенето пред Него ще са по неясен [за нас] начин.

Қур’āнът е бил низпослан на Пратеника на Аллāх (саллеллāху ‘aleyхи веселлем) и е записан в *месāхиф* [книги]. Айетите на Қур’āна, понеже всички са слова на Аллāх, са равни по достойнство и величие, но някои имат собствено достойнство, заради достойнството на смисъла им, или заради начина, по който са споменати. *Айет ел-Курсї* например притежава и двата вида достойнства: заради онова, което се споменава – величието, превъзходството и качествата на Всевишния Аллāх, и заради начинът, по който се споменават. Други айети нямат достойнство заради онова, което споменават – например разказите за неверниците, а само заради начина, по който са споменати. По същия начин всички имена и качества [на Аллāх] са равни по достойнство и величие и няма разлика между тях.

Қāсим, Тāхир и Ибрāхїм са синовете на Пратеника на Аллāх (саллеллāху ‘aleyхи веселлем), а Фāтиме, Руқаййе, Зейнеб и Умм

Кулс̄ум са дъщерите на Пратеника на Аллāх (ṣаллеллāху ‘алейхи веселлем).

Ако някой срещне затруднение при изучаването на някои от тънкостите на *‘илм ет-тевх̄ид* [науката за единобожието], той трябва да вярва [без по-нататъшно проучване] в онова, което е правилно при Всевишния Аллāх [т.е. в онова, което Аллāх е възнамерявал], докато не намери учен, с който да се посъветва. Не трябва да отлага търсенето на такъв учен, защото нерешителността и отлагането на решението могат да го доведат до неверие.

Разказът за *ел-ми‘рāдж* [въздигането на Пророка (ṣаллеллāху ‘алейхи веселлем) в небесата] е истина и който отрича това е заблуден и новатор.

Появата на ед-Деджāl и на Йе‘джūdж и Ме‘джūdж, изгревът на слънцето от запад, спускането на ‘Йсā (‘алейхисселām) от небето и всички други знамения за Съдния ден, съдържащи се в достоверните предания, са неизбежна истина.

И Аллāх Всевишния напътва по правия път когото пожелае!

Транскрипция на арабските думи

Й	ي	Г	غ	Р	ر	‘	أ
		Ф	ف	З	ز	Б	ب
А, Е	إ	Қ	ق	С	س	Т	ت
У	أ	К	ك	Ш	ش	С	ث
И	إ	Л	ل	С	ص	ДЖ	ج
		М	م	Д	ض	Х	ح
Ā	آ	Н	ن	Т	ط	Х	خ
ū	و	Х	ه	З	ظ	Д	د
ī	إي	В	و	‘	ع	З	ذ